

ב"ה

עוֹמֵק הַפֶּשֶׁט עיונים ברש"י

פ' בהר

על פי 'לקוטי שיחות' כרך יז

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה

אנא לפנות לדוא"ל

riz@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א

בתחילת הסדרה מאריך רש"י בביאור דברי ה'תורת כהנים' שמצות שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני" / לכאורה, ספר ויקרא כולל מצוות שנאמרו "באוהל מועד" - ומדוע בסוף הספר חוזר למצוות שנאמרו "בהר סיני"? / כוונת רש"י לחדש, שגם מה שנאמר "באוהל מועד" נחשב שפיר "מסיני" (כי עוד לא הגיעו ל"ערבות מואב")

”וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁכַתְהָ הָאָרֶץ שִׁבֶת לָהּ” (כה, א-ב)

-רש"י-

בהר סיני - מה ענין שמיטה אצל הר סיני,
והלא כל המצוות נאמרו מסיני; אלא, מה
שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני,
אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן
מסיני. כך שנויה בתורת כהנים.

ונראה לי שכך פירושה: לפי שלא מצינו
שמיטת קרקעות שנשנית בערבות
מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה
ופרטותיה כולן נאמרו מסיני. ובא הכתוב
ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה,
שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן,
וחדרו ונשנו בערבות מואב:

תוכן דברי רש"י בקיצור - שהתיבות "בהר סיני" לכאורה מיותרות:

1. כמבואר בנימוקי שמואל כאן, ועוד מפרשים.

אין לפרש כפשוטו, שכוונת הכתוב היא ללמדנו שמצות השמיטה נאמרה "בהר סיני" - כי דבר זה מובן מעצמו בלאו הכי: הרי בספר דברים, שנאמר לאחר שהגיעו ישראל ל"ערבות מואב" (בשנת הארבעים), לא נזכרה מצות השמיטה ("שמיטת קרקעות"), ואם כן מוכרח הדבר שנאמרה כבר "בהר סיני";

ואם כן, מה בא הכתוב לחדש בזה שהקדים למצות השמיטה שהיא נאמרה "בהר סיני"?

על כך מביא רש"י מדברי ה'תורת כהנים', שיתור זה בא ללמדנו (לא על שמיטה גופא, אלא) על יתר המצוות - שכמו שפרטי דיני השמיטה נאמרו "בהר סיני", כך כל המצוות נאמרו פרטיהן כבר "בהר סיני" (ורק שחזרו ונאמרו עוד הפעם "בערבות מואב").

"אוהל מועד" להיכן הלך?

אלא שדברי רש"י דורשים ביאור²:

בשלמא אם היו לנו שני מקומות בלבד שבהם נאמרו המצוות ("הר סיני" ו"ערבות מואב"), אז מובנת ההוכחה שמזה שמצות השמיטה לא נאמרה "בערבות מואב" יש הכרח שהיא נאמרה כבר קודם לכן - "בהר סיני" (ובמילא התיבות "בהר סיני" מיותרות לכאורה, כאמור);

אבל הרי קיים מקום שלישי שבו נאמרו מצוות רבות - והוא "אוהל מועד", וכמו שמתחיל ספר ויקרא "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר!"

ואם כן, מה פשר ההוכחה מזה שלא נאמרה מצות שמיטה "בערבות מואב" (בספר דברים), שמזה מוכח שהיא נאמרה כבר "בהר סיני" - הרי יתכן שהיא נאמרה (לא

2. וכמו שהקשה בנימוקי שמואל. ועוד.

"בערבות מואב" ולא "בהר סיני" אלא) "באוהל מועד", כמו שאר המצוות שבספר ויקרא!

חזרנו שוב ל"הר סיני"!?!

ויובן בהקדים תמיהה כללית בכתוב:

כיון שבתחילת ספר ויקרא נאמר "וידבר ה' אליו מאוהל מועד", ורש"י מפרש³ שמאז שהוקם המשכן כל דברי ה' אל משה היו "מאוהל מועד" דוקא - למה מביא הכתוב כאן, בסוף ספר ויקרא, את מצות השמיטה שנאמרה "בהר סיני"!?!

כלומר:

כיון שמצוה זו נאמרה "בהר סיני" - הרי היא שייכת להמצוות שנאמרו למשה לפני שהוקם המשכן (כשעלה להר סיני "ארבעים יום וארבעים לילה"), הכתובות בספר שמות, ומה ענינה לסוף ספר ויקרא?

[הרמב"ן מתרץ, שבאמת הקב"ה אמר מצוה זו למשה עוד לפני הקמת המשכן, אך משה מסר את הציווי לישראל רק עכשיו.

אך מפשטות לשון וסדר הכתובים משמע, ש"וידבר ה' אל משה בהר סיני" היה רק עכשיו;

ובפרט שכבר מצינו בפרשת המן⁴ שמשה רבינו נענש על זה שהמתין ולא אמר לישראל מיד את ציווי ה' - וקשה איפוא לומר בעניננו, שמשה המתין זמן רב ולא אמר לישראל את מצות השמיטה בסמיכות לאמירתה מפי הקב"ה].

3. בפירושו לפ' תשא לג, יא.

4. רש"י בשלח טז, כב.

סמוך ונראה

ויש לבאר כוונת רש"י באופן מחודש⁵:

לפי "פשוטו של מקרא", אין סתירה בין "הר סיני" לבין "אוהל מועד" - כי גם מה שנאמר למושה ב"אוהל מועד", נחשב שפיר כמיוחס ל"הר סיני"⁶, כיון שמקום עמידתו של "אוהל מועד" היה אז כנגד הר סיני (כל עוד לא נסעו משם, שעל זה מסופר רק בספר במדבר⁷: "ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני").

וזהו תוכן דברי רש"י כאן:

לרש"י הוקשה מה שנאמר "וידבר ה' אל משה בהר סיני" - למה הביא הכתוב כאן מצוה שנאמרה "בהר סיני"?

[ובזה יומתק שרש"י מעתיק רק את התיבות "בהר סיני", אף שלכאורה לצורך השאלה "למה נסמכה שמיטה בהר סיני" היה לו להעתיק גם מהמשך הכתוב המדבר על השמיטה⁸ - כי עיקר כוונת רש"י היא ליישב את התיבות "בהר סיני" כשלעצמן, מה ענין לכאן]:

ומתוך דבריו מתיישב הקושי, שבאמת מצות שמיטה נאמרה "באוהל מועד" (כמו שאר המצוות שבספר ויקרא, שנאמרו לאחר הקמת "אוהל מועד"⁹), ומה שהכתוב אומר "וידבר ה' אל משה בהר סיני", הוא משום שאוהל מועד היה אז כנגד הר סיני, ולכן מתאים לומר גם על מה שנאמר באוהל מועד שאמירתו היתה "מסיני".

5. ובמפרשי רש"י נראה שלא למדו כן, ואכמ"ל.

6. וראה צו ז, לח. פרש"י בהעלותך ט, ד.

7. בהעלותך י, יב.

8. כמו שהקשה ב'ספר הגור' על רש"י כאן.

9. ולא כמו המצוות שבספר שמות, שנאמרו כשעלה משה להר ממז.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

וזוהו שמאריך רש"י ומשווה (על פי ה'תורת כהנים') בין "הר סיני" ל"ערבות מואב", שמזה שמצות שמיטה לא נאמרה "בערבות מואב" מוכח שהיא נאמרה קודם לכן, "בהר סיני" -

שבזה מודגש שכל מה שנאמר בספר ויקרא (לפני שהגיעו ל"ערבות מואב") נחשב שהיה "בהר סיני", כי "בהר סיני" כולל גם את מה שנאמר לאחר שהוקם "אוהל מועד", בסמיכות להר סיני.

ולפי דרכנו מובן בפשטות לשון הכתוב בסוף ספר ויקרא: "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" - שמתייחס לכל המצוות שבספר ויקרא (שנאמרו בפועל "באוהל מועד", אך גם זה נחשב כ"הר סיני").

ועוד מיושבים בזה כמה קושיות ודיוקים, ודו"ק היטב.

(חלק יז - בהר א)

לזכות הילדה
רבקה עלקא
שתליט"א

לדגל לידתה בשעה טובה
שביעי של פסח, תשפ"א
ולזכות אחיה ואחיותיה שיחיו

*

הוקדש על ידי הוריה
הרה"ת מנחם מענדל
ואלטע יהודית
שיחיו
מינצברג

*

ולזכות הוריהם שליט"א
הרה"ח מאיר ויוכבד מינצברג
הרה"ח יעקב וברכה רייצס

*

יזכו לרוב נחת בגו"ר